

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС

№ 2
2025

Зареєстровано Державним комітетом телебачення і радіомовлення України
Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення № 1915 від 30.05.2024 року. Ідентифікатор медіа: R30-05124
Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Одеський державний університет внутрішніх справ
(вул. Успенська, буд. 1, м. Одеса, 65014, oduvsofficial@gmail.com, тел. 048-793-50-00).
Виходить з 1997 р. До 2006 р. – «Вісник Одеського інституту внутрішніх справ». Щоквартальник.
Мови розповсюдження: українська, англійська, польська, німецька, французька, іспанська.

Засновник:
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:
Катеринчук І.П.,
доктор юридичних наук, професор

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:
Швець Д.В.,
доктор юридичних наук, доцент,
заслужений працівник освіти України

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР:
Домброван Н.В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
начальник відділу наукової діяльності

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Аброськін В.В., кандидат юридичних наук, доцент
Албул С.В., кандидат юридичних наук, професор
Бондар В.В., кандидат юридичних наук, доцент
Братель С.Г., кандидат юридичних наук, професор
Денисова А.В., доктор юридичних наук, професор
Галуцько В.В., доктор юридичних наук, професор
Горошко В.В., кандидат юридичних наук, доцент
Дришлюк В.І., кандидат юридичних наук, доцент
Ізбаш К.С., кандидат юридичних наук, доцент
Ісмайлов К.Ю., кандидат юридичних наук, доцент
Конопельський В.Я., доктор юридичних наук, професор
Корнієнко М.В., доктор юридичних наук, професор
Крикун В.В., доктор юридичних наук, професор
Кузніченко С.О., доктор юридичних наук, професор
Легеза Є.О., доктор юридичних наук, професор
Легеза Ю.О., доктор юридичних наук, доцент

Матієнко Т.В., кандидат юридичних наук, доцент
Меркулова В.О., доктор юридичних наук, професор
Миронюк Р.В., доктор юридичних наук, професор
Нікітін А.А., кандидат юридичних наук, доцент
Павлютін Ю.М., доктор юридичних наук, доцент
Пасько О.М., доктор юридичних наук, професор
Прудка Л.М., кандидат психологічних наук, доцент
Резніченко С.В., кандидат юридичних наук, професор
Тетерятник Г.К., доктор юридичних наук, професор
Тильчик В.В., кандидат юридичних наук, доцент
Шкута О.О., доктор юридичних наук, професор
Ярмакі Х.П., доктор юридичних наук, професор
Vlad Vernyhora, L.L.M., BA (Hons), MA, DSocSc
(Tallinn, Estonia)
Hans-Joachim Schramm, Prof. Dr. habil.
(Wismar, Germany)

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

Друкується за рішенням
Вченої ради
Одеського державного університету
внутрішніх справ
Протокол № 8 від 24 червня 2025 р.

На підставі Наказу Міністерства освіти та науки України № 627 від 14.05.2020 р. (додаток 2) та Наказу Міністерства освіти та науки України № 1166 від 23.12.2022 р. (додаток 3) журнал включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» у галузях бізнес, адміністрування та право і безпека та оборона (D8 «Право», D9 «Міжнародне право», K9 «Правоохоронна діяльність»).

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща).

Друковані матеріали виражають позицію авторів, яка не завжди поділяється редакційною колегією. Відповідальність за зміст статті, достовірність фактів, статистичних даних, точність викладеного матеріалу покладається на авторів або осіб, які його подали.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Повне або часткове передрукування матеріалів, виданих у журналі «Південноукраїнський правничий часопис», допускається лише з письмового дозволу редакції.

При передрукуванні матеріалів посилання на «Південноукраїнський правничий часопис» обов'язкове.

Вимоги до авторських оригіналів статей

Обсяг статті має бути обсягом від 12 до 20 сторінок, включаючи ілюстрації, таблиці, графіки, список використаних джерел. Стаття повинна містити назву, анотації та ключові слова українською та англійською мовами. Середній обсяг кожної анотації має бути не менш як 1800 знаків.

Технічні вимоги:

- поля верхні та нижні, ліві і праві – 2,0 см.
- міжрядковий інтервал – 1,5
- шрифт «Times New Roman» – 14
- абзацний відступ – 0,5 см.
- текст вирівнюється по ширині.

Посилання на джерела необхідно робити по тексту у квадратних дужках із зазначенням номерів сторінок відповідно джерела.

Список використаних джерел подається наприкінці статті в порядку згадування джерел та має бути оформлений відповідно до існуючих стандартів бібліографічного опису (див.: розроблений в 2015 році Національний стандарт України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»).

Адреса редакції

Україна, 65014, м. Одеса, вул. Успенська, 1
тел. (048) 738-06-13
E-mail: editor@sulj.oduvs.od.ua
Веб-сайт: www.sulj.oduvs.od.ua

ОСПОРЮВАННЯ ЗАПОВІТУ В СУДІ: ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ТА СУДОВА ПРАКТИКА

Андрієнко І. С., Середницька І. А., Церковна О. В.

У статті здійснено комплексне дослідження правової природи, підстав і механізмів судового оспорування заповітів в Україні. Акцентується увага на важливості цієї тематики в контексті зростання кількості спадкових спорів, ускладнення сімейно-майнових відносин, трансформації правосвідомості населення та розвитку судової практики у сфері цивільного і спадкового права. Оспорування заповіту розглядається як один із ключових інструментів захисту порушених або оспоруваних спадкових прав, що має значення не лише для забезпечення справедливості у конкретних правовідносинах, а й для стабільності цивільного обігу загалом.

Здійснено аналіз юридичної природи заповіту як одностороннього правочину, що є засобом вираження волі заповідача щодо розпорядження майном на випадок смерті, і розкрито співвідношення між принципом свободи заповіту та можливістю його оскарження. Особливу увагу приділено дефектам волі як підставі для визнання заповіту недійсним, а також проблематиці розмежування нікчемних і оспоруваних заповітів.

Подано аналіз позицій Верховного Суду, які конкретизують підходи до тлумачення норм спадкового права, зокрема щодо значення формальних порушень при посвідченні заповіту та допустимості відхилення від формальних вимог у разі збереження автентичного волевиявлення заповідача. Висвітлено також наукові підходи щодо оцінки психічного стану заповідача, його когнітивної компетентності та здатності усвідомлювати юридичні наслідки своїх дій як ключових елементів формування дійсної волі.

Наголошується на необхідності міждисциплінарного підходу до проблеми оспорування заповітів, що включає як правовий аналіз, так і інструментарій судової психології та медичної експертизи. У роботі обґрунтовано, що оспорування заповіту є не лише реакцією на порушення спадкових прав, а й превентивним засобом правового захисту, що виконує функції правової охорони та запобігання зловживанням.

Здійснено аналіз процесуальних аспектів оскарження заповіту, кола суб'єктів, наділених правом на подання позову, а також окремих колізій у правоза-

стосуванні. Зазначається необхідність подальшого вдосконалення законодавства у сфері спадкового права задля забезпечення балансу між автономією волі заповідача та правовими гарантіями спадкоємців.

Ключові слова: заповіт, оспорування заповіту, недійсність заповіту, нікчемний правочин, волевиявлення, дієздатність, судова практика, спадкові спори.

Andriienko I. S., Serednytska I. A., Tserkovna O. V.
Challenging a will in court: legal grounds and judicial practice

The article conducts a comprehensive study of the legal nature, grounds and mechanisms of judicial challenge to wills in Ukraine. The emphasis is on the importance of this topic in the context of the increase in the number of inheritance disputes, the complication of family and property relations, the transformation of the legal consciousness of the population and the development of judicial practice in the field of civil and inheritance law. Challenge to a will is considered one of the key tools for protecting violated or contested inheritance rights, which is important not only for ensuring justice in specific legal relations, but also for the stability of civil circulation in general.

The legal nature of a will as a unilateral transaction is analyzed, which is a means of expressing the will of the testator regarding the disposal of property in the event of death, and the relationship between the principle of freedom of a will and the possibility of its challenge is revealed. Special attention is paid to defects of will as a basis for declaring a will invalid, as well as the issue of distinguishing between null and contested wills.

An analysis of the positions of the Supreme Court, which specify approaches to the interpretation of the norms of inheritance law, in particular regarding the significance of formal violations when certifying a will and the admissibility of deviations from formal requirements in the event of preserving the authentic expression of the testator's will, is presented. Scientific approaches to assessing the mental state of the testator, his cognitive competence and ability to realize the legal consequences of his actions as key elements of the formation of a valid will are also highlighted.

The need for an interdisciplinary approach to the problem of contesting wills is emphasized, which includes both legal analysis and the tools of forensic psychology and medical examination. The work substantiates that contesting a will is not only a reaction to violations of inheritance rights, but also a preventive means of legal protection that performs the functions of legal protection and prevention of abuse.

The analysis of the procedural aspects of contesting a will, the circle of subjects entitled to file a lawsuit, as well as individual conflicts in the application of law is carried out. The need for further improvement of legislation in the field of inheritance law is noted in order to ensure a balance between the autonomy of the testator's will and the legal guarantees of the heirs.

Key words: will, contesting a will, invalidity of will, void transaction, expression of will, legal capacity, jurisprudence, inheritance disputes.

Постановка проблеми та її актуальність.

Оспорювання заповіту в суді є важливим аспектом цивільного права, що відображає складність та делікатність спадкових відносин. В умовах зростання кількості майнових спорів та ускладнення сімейних зв'язків, питання захисту спадкових прав набуває особливої актуальності.

Дослідження цієї теми є важливим з кількох причин:

По-перше – оспорювання заповіту є механізмом захисту прав спадкоємців, які вважають, що їхні права були порушені. Це особливо важливо в ситуаціях, коли заповіт був складений під тиском, у стані недієздатності або з порушенням законодавства.

По-друге – забезпечення справедливості – судовий розгляд спорів щодо заповіту сприяє встановленню справедливості та запобігає зловживанням у спадкових відносинах.

По-третє – аналіз судової практики щодо оспорювання заповітів дозволяє виявити проблемні аспекти законодавства та сприяє його вдосконаленню.

По-четверте – можливість оскарження заповіту стимулює учасників спадкових правовідносин до відповідального ставлення до складання заповітів та дотримання вимог законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням оспорювання заповіту приділили увагу чимало українських учених-правознавців, серед яких варто виокремити І.В. Спасибо-Фатєєву, І.О. Дзеру, Ю.О. Заїку, З.В. Ромовську, О.Є. Кухарева, О.П. Печеного, С.Я. Фурсу, та ін. Зокрема, І.В. Спасибо-Фатєєва досліджувала дефекти волі як підставу недійсності правочинів; І.О. Дзера

аналізувала теоретичні та практичні проблеми визнання недійсним заповіту як способу захисту спадкових прав; О.П. Печений зазначав, що якщо до процесу посвідчення заповіту залучено свідків, слід ретельно підходити до їх вибору, оскільки при виникненні спору їх пояснення матимуть доказове значення. Проте, на сьогодні, залишаються питання, які потребують подальшого дослідження та є досить актуальним

Метою цієї статті є комплексний аналіз правових підстав та судової практики оспорювання заповітів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Згідно зі ст. 1217 Цивільного кодексу України, спадщина може переходити до спадкоємців або на підставі заповіту, або за законом.

Законодавство гарантує кожній особі право самостійно визначати майбутніх спадкоємців, укладаючи заповіт. Будь-яка дієздатна особа має можливість передати через заповіт усе своє майно або його частину як фізичним особам (незалежно від того, чи є вони спадкоємцями за законом), так і юридичним особам або навіть державі. Заповідач також має право позбавити спадкування окремих спадкоємців за законом або всіх одразу.

Стаття 1233 ЦК України, визначає заповіт як особисте розпорядження фізичної особи щодо її майна на випадок смерті.

Свобода заповіту виступає складовою комплексу основоположних прав і свобод людини. Дотримання принципу свободи заповіту має виключати свавільне ігнорування волі заповідача.

Так, в постанові ОП КЦС від 29.01.2024 в справі № 369/7921/21 зазначено, що свобода заповіту охоплює особисте здійснення заповідачем права на заповіт шляхом вільного волевиявлення, яке, будучи належним чином вираженим, піддається правовій охороні і після смерті заповідача. Свобода заповіту як принцип спадкового права включає, серед інших елементів, також необхідність поваги до волі заповідача та обов'язковість її виконання. Також зазначається, що законодавець у ЦК України не передбачив такої підстави для кваліфікації заповіту, посвідченого секретарем сільської ради, нікчемним, як відсутність рішення виконавчого комітету сільської ради щодо покладання на цю посадову особу вчинення нотаріальних дій, так і відсутність вказівки в заповіті місця народження заповідача. Це не впливає на форму заповіту та порядок його посвідчення. Протилежна кваліфікація буде базуватися на мотивах розширеного

розуміння вимог до форми і порядку його посвідчення і порушить принцип свободи заповіту, оскільки він піддається правовій охороні й після смерті заповідача [10].

Як зазначає О.П. Печений, підстави нікчемності та недійсності заповіту викладені законодавцем у самостійних частинах ст. 1257 ЦК. Заповіт, складений особою, яка не мала на це права, а також заповіт, складений з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення, є нікчемним. Судом заповіт визнається недейсним, якщо буде встановлено, що волевиявлення заповідача не було вільним і не відповідає його волі. Це положення має безпосередній зв'язок із принципом свободи заповіту як ключовим положенням спадкового права, що формує окремий вид (підставу) спадкування (ст. 1217 ЦК), та з відповідними нормами законодавства про спадкування, якими визначена форма заповіту і порядок його посвідчення. [8; С. 189].

Кухарев О. Є., вказує, що правильне тлумачення заповіту має на меті з'ясувати справжню волю спадкодавця, що є ключовим для забезпечення законності спадкового розпорядження та попередження неправомірного втручання в спадкові відносини. [4; С. 20].

Значення заповіту полягає в тому, що він є єдиним правовим способом, за допомогою якого фізична особа може розподілити своє майно після смерті за власним бажанням.

Сучасна українська доктрина наполягає на пріоритеті реального волевиявлення заповідача над суто формальними порушеннями у структурі заповіту.

Так, О. Є. Кухарев у своїй статті підкреслює, що сучасна судова практика демонструє тенденцію до функціонального підходу у тлумаченні форми заповіту, за якого порушення технічних вимог не завжди тягне недійсність правочину, якщо не викривлено справжнє волевиявлення спадкодавця. Автор вважає, що надмірне формалізоване тлумачення вимог до посвідчення заповіту суперечить принципу справедливості й правової визначеності [6; С. 10–11].

Заповіт є вираженням особистої волі спадкодавця, тому він має бути складений безпосередньо заповідачем (за винятком спільного заповіту подружжя).

Заповіт набуває юридичної сили тільки після смерті заповідача або з моменту набрання законної сили рішенням суду про визнання його померлим. До цього часу він не створює для спадкоємців жодних прав чи обов'язків. Навіть якщо зацікавлені

особи дізнаються зміст заповіту за життя спадкодавця, вони не можуть його оспорювати, оскільки документ набуває чинності тільки після відкриття спадщини.

Оспорювання заповітів як юридичний феномен функціонує на перетині норм матеріального права та інституту судового контролю. З урахуванням психологічного елементу волевиявлення, дослідження цього питання потребує міждисциплінарного підходу, що включає правознавство, судову психологію та медичну експертизу. Проблематика оспорювання заповіту набуває особливої актуальності у зв'язку зі зростанням кількості спадкових спорів у контексті трансформації сімейних структур та правосвідомості в українському суспільстві.

Оскільки заповіт є одностороннім правочином, заповідач має повне право змінити або скасувати його в будь-який момент до своєї смерті.

Закон передбачає можливість оспорювання заповіту в судовому порядку. Визнання заповіту недейсним можливе у випадку, якщо він суперечить вимогам законодавства або є наслідком порушення прав заповідача чи інших осіб.

Законодавство України розрізняє нікчемні (абсолютно недейсні) та оспорювані заповіти.

Нікчемний заповіт – це документ, який не має юридичної сили, не може бути виконаним і не потребує окремого судового рішення про визнання його недейсним. Іншими словами, оскарження такого заповіту в суді не є необхідним, оскільки його нікчемність прямо передбачена законодавством (ч. 1 ст. 1257 ЦК України).

На відміну від нікчемного заповіту, недійсність оскаржуваного заповіту визначається виключно через суд. Загалом, заповіт може бути предметом судового оскарження та визнаний недейсним у разі доведення, що волевиявлення заповідача було здійснене під примусом або не відповідає його справжній волі (ч. 2 ст. 1257 ЦК України).

Так, недійсність заповіту слід розглядати не лише як механізм відновлення порушених прав, але й як юридичну санкцію, що має превентивний та охоронний характер. Адже визнання заповіту недейсним покликане не просто усунути юридичні наслідки недейсного волевиявлення, але й забезпечити стабільність цивільного обороту, виключивши можливість реалізації неправомірного спадкового правочину.

Право на звернення до суду для захисту порушених спадкових прав, спричинених недейсним заповітом, корелюється зі ст. 15 ЦК України,

котра гарантує кожній особі можливість відстоювати свої цивільні права у випадку їх порушення, невизнання або оскарження. Таким чином, якщо складання недійсного заповіту призводить до порушення, невизнання або оскарження прав та інтересів особи, вона має законне право на захист цих прав у судовому порядку. Згідно зі сталою судовою практикою, правом на оскарження заповіту наділені виключно особи, чії спадкові права, що випливають з норм книги шостої Цивільного кодексу України (спадкоємці за законом, спадкоємці за іншим заповітом, відказоодержувачі), були порушені внаслідок складання цього заповіту.

Наукове обґрунтування правової природи визнання заповіту недійсним як способу захисту порушених прав спадкоємців надає і О. Є. Кухарев, який справедливо зазначає, що оспорювання заповіту в суді має спеціалізований характер і відрізняється від інших позовів про недійсність правочинів тим, що тісно пов'язане з моментом відкриття спадщини та специфікою спадкового волевиявлення. На думку автора, визнання заповіту недійсним — це не лише механізм реагування на юридичну помилку, а цілісний інструмент правової охорони інтересів потенційних спадкоємців, які були усунені від спадкування з порушенням вимог закону [2; С. 62–63].

Для визнання заповіту недійсним, ключовим є встановлення підстав його нікчемності. Згідно зі ст. 1257 ЦК України, заповіт, складений неправомочною особою або з порушенням форми, є нікчемним. Право на заповіт має лише цілком дієздатна особа (ст. 1234 ЦК України). Тому, нікчемними є заповіти недієздатних, малолітніх, неповнолітніх (окрім тих, хто набув повної дієздатності згідно ст. 34–35 ЦК України) та осіб з обмеженою дієздатністю. Також, через заборону заповіту через представника (ст. 1234 ЦК України), нікчемним є заповіт, складений представником. Важливо, що недієздатність заповідача повинна існувати саме на момент посвідчення заповіту.

Так, проаналізувавши Постанову КЦС ВС від 09.06.2021 у справі № 755/8686/17, можна зазначити, що якщо фізична особа у зв'язку з хворобою або фізичною вадою не може підписатися власноручно, за її дорученням текст правочину у її присутності підписує інша особа (абзац 1 частини четвертої статті 207 ЦК України). Аналіз абзацу 1 частини четвертої статті 207 ЦК України свідчить, що у певних випадках допускається підписання правочину іншою особою, якщо сторона

правочину має різного роду вади, що заважають їй це зробити. У цьому разі порядок підписання іншою особою правочину регламентується частиною четвертою статті 207 ЦК України. Особа, яка підписує правочин (рукоприкладник), сама не є стороною правочину. Жодних прав і обов'язків щодо правочину, який нею підписується, в неї не виникає. Її роль зводиться виключно до заповнення певної вади особи, яка є стороною правочину. У справі, що переглядалася, було встановлено, що підписання заповіту іншою особою відповідало волевиявленню заповідача, а також встановлено фізичну неможливість підписання правочину особисто самим ОСОБА_3 через тремтіння рук. Як висновок, апеляційний суд зробив правильний висновок про відсутність передбачених законом підстав для кваліфікації заповіту як нікчемного [13].

Формування дійсної волі заповідача є ключовим елементом правомірного правочину. Згідно з концепцією свободи волевиявлення, яка лежить в основі цивільного права, визнання заповіту недійсним через дефект волі можливо лише за умов, коли порушено здатність особи до вільного і свідомого вибору. Психологічний стан індивіда на момент складання заповіту має розглядатися не лише формально-медично, а й з урахуванням когнітивної компетентності особи (competence) та її здатності до прогнозування юридичних наслідків.

Щодо строку позовної давності для вимог про визнання заповіту недійсним, у книзі шостій Цивільного кодексу України та статті 258 ЦК України не встановлено спеціального строку для оскарження заповіту чи застосування наслідків його недійсності. Тому в таких випадках застосовується загальний строк позовної давності, який становить три роки.

Скасування заповіту в судовому порядку за позовом зацікавленої особи неможливе (ст. 1254 ЦК України). Це право належить лише заповідачу. Принцип свободи заповіту дозволяє заповідачу в будь-який час змінити або скасувати заповіт без пояснення причин. Тоді як за позовом заінтересованої особи суд визнає заповіт недійсним, якщо буде встановлено, що волевиявлення заповідача не було вільним і не відповідало його волі (частина друга статті 1257 ЦК України).

У спадковому праві (книга 6 ЦК України) законодавець передбачив конструкцію втрати чинності заповіту. Втрата чинності може мати, зокрема, у разі: складання нового заповіту, коли відбувається втрата чинності попереднім заповітом.

Тобто, якщо новий заповіт повністю суперечить попередньому заповіту, то новий заповіт скасовує попередній заповіт і визначення спадкоємця (спадкоємців) і спадкового майна відбувається на підставі останнього заповіту; якщо права та обов'язки не існують (припинилися) або перетворилися на інші (наприклад, склад майна, визначеного спадкоємцю (спадкоємцям) на час складання заповіту, на момент відкриття спадщини істотно змінився, зокрема, якщо зазнало трансформації право вказане в заповіті). Саме тому законодавець визначає, що чинність заповіту щодо складу спадщини встановлюється на момент відкриття спадщини.

Тлумачення статті 216 ЦК України свідчить, що слід відмежовувати правові наслідки недійсності правочину і правові наслідки виконання недійсного правочину; до правових наслідків недійсності правочину належить те, що він не створює юридичних наслідків. Окрім цього якщо у зв'язку із вчиненням недійсного правочину другій стороні або третій завдано збитків та моральної шкоди, вони підлягають відшкодуванню винною стороною; правові наслідки виконання двостороннього недійсного правочину охоплюють собою двосторонню реституцію; законом можуть бути встановлені особливі умови застосування наслідків визначених в статті 216 ЦК або особливі правові наслідки окремих видів недійсних правочинів (наприклад, особливим правовим наслідком недійсного заповіту при їх множинності може бути відновлення чинності попереднього заповіту (частина четверта статті 1254 ЦК України). Тобто законодавець лише в окремих випадках передбачає таку конструкцію як відновлення чинності правочину.

У сучасній судовій практиці основною причиною для оскарження заповітів є дефекти волі або волевиявлення заповідача. Для встановлення психічного стану заповідача на момент складання заповіту, що може свідчити про його нездатність усвідомлювати свої дії, використовується висновок посмертної судово-психіатричної експертизи, що призначається судом. У деяких випадках також може бути призначена почеркознавча експертиза. Так, для визнання заповіту недійсним на підставі ст. 225 ЦК України необхідно довести абсолютну неспроможність особи в момент складання заповіту розуміти значення своїх дій та керувати ними. Наявність тяжкого захворювання в заповідача не є безумовною підставою для визнання заповіту недійсним [12].

Висновки. У судовій практиці трапляються помилки при розгляді спадкових справ. Зокрема, суди не завжди з'ясовують підстави звернення позивачів, не перевіряють належність та достатність доказів, а позивачі обирають неефективні способи захисту.

Таким чином, інститут оспорювання заповіту потребує не лише вдосконалення процесуального механізму, а й наукового осмислення через призму когнітивно-психологічної спроможності особи реалізувати спадкове волевиявлення. Перспективним напрямом розвитку правового регулювання є кодифікація критеріїв оцінки юридичної дійсності заповіту, з урахуванням клініко-юридичних стандартів. Водночас судова практика має набути стандартизованості щодо оцінки доказів волі та її дефектів, уникати формалізму та забезпечити баланс між презумпцією волі та захистом уразливих категорій осіб.

Література

1. Дзера І. О. Теоретичні та практичні проблеми визнання недійсним заповіту як способу захисту спадкових прав. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29. № 2. С. 157-177.
2. Кухарев О. Є. Визнання заповіту недійсним як спеціальний спосіб захисту прав спадкоємців. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття: тези доп. учасників IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 лист. 2020 р.)*. Харків: НДІ публічної політики і соціальних наук, 2020. С. 62-64.
3. Кухарев О. Є. Новітні тенденції недійсності заповітів, складених із порушенням вимог щодо форми та порядку посвідчення. *Слово Національної школи суддів України*. 2021. № 1(34). С. 6-16.
4. Кухарев О. Є. Теоретичні та практичні аспекти тлумачення заповіту як спеціального способу захисту прав спадкоємців. *Часопис цивілістики*. 2020. Вип. 39. С. 17-23.
5. Кухарев О.Є. Аналіз судової практики розгляду цивільних справ про спадкування : практ. посіб. Київ : Алерта, 2024. 422 с.
6. Печений О. П. Спільний заповіт подружжя: тенденції формування судової практики. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2025. № 4 (110). С. 36-43.
7. Печений О. Проблеми застосування окремих видів заповітів у нотаріальній і судовій практиці. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2024. № 12 (107) С. 31-36.
8. Печений О.П. Деякі проблеми недійсності заповіту. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 2. С. 189–192.

9. Печений О.П. Реалізація деяких видів забезпечення виконання зобов'язання у русі спадкових правовідносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер. ПРАВО. 2024. Вип. 84. Ч. 1. С. 364–369.

10. Постанова ОП КЦС ВС від 29.01.2024 у справі № 369/7921/21. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/116919791>.

11. Спадкове право: крізь призму судової практики: монографія. За ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2021. 536 с.

12. Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в телеграм-каналі «Трохи про приватне право» за 2023 рік) / Автор та редактор В. І. Крат. Київ, 2023. 662 с. URL: <https://t.me/glossema/1451>.

13. Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в телеграм-каналі «Трохи про приватне право» за 2022 рік) / Автор та редактор В. І. Крат. Київ, 2022. 444 с. URL: <https://t.me/glossema/727>.

14. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Андрієнко І. С.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ

Середницька І. А.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ

Церковна О. В.
кандидат юридичних наук,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

ПЕНІТЕНЦІАРНА РЕІНТЕГРАЦІЯ ЗАСУДЖЕНИХ З МІСЦЬ НЕСВОБОДИ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ В ДОКТРИНІ ПЕНІТЕНЦІАРНОГО ПРАВА.....	3
Богатирьов І. Г., Білак Н. І.	
ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ.....	8
Гусаров С. М., Макаренко М. М.	
ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ ПРИНЦИП ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	14
Ніколенко Л. М.	
«ЗАХОПЛЕННЯ ДЕРЖАВИ» (STATE CAPTURE): ТЕОРЕТИКО-ПРАВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ.....	19
Пікуля Т. О.	

ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ: ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

КООРДИНАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ЗБРОЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	26
Албул С. В., Катеринчук І. П.	
ТАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ПІДРОЗДІЛАМИ ПОЛІЦІЇ СЛУЖБОВИХ (ШТУРМОВИХ) СОБАК ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ.....	31
Залевська І. І., Півторак О. І., Жуковський С. В.	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВІЙСЬКОВОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ЇЇ ЗАПОБІГАННЯ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	39
Ковальова Т. І.	
КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ.....	46
Мороз Ю. А.	
ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ СТОРОНАМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЗМАГАЛЬНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	51
Чорноус Ю. М., Дульський О. Л.	

ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

ОСПОРЮВАННЯ ЗАПОВІТУ В СУДІ: ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ТА СУДОВА ПРАКТИКА.....	59
Андрієнко І. С., Середницька І. А., Церковна О. В.	
ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕДУРИ РЕАЛІЗАЦІЇ МАЙНА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-БОРЖНИКА.....	65
Волошинов Д. О.	

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	71
Лях Н. В.	
ПРАВОМІРНА АДВОКАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВИДОВИЙ ОБ'ЄКТ ПОСЯГАННЯ: СПІВВІДНОШЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ЗАКОНОДАВЧОГО ДОСВІДУ.....	77
Меркулова В. О., Бабенко А. М.	

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ.....	85
Пелагеша О. Г., Шарко Д. В.	
ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	91
Стойков А. В.	
МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	95
Ульянов О. І.	
ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	100
Швець Д. В., Кісіль З. Р., Кісіль Р.-В. В.	
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ПОРУШЕННЯ ОРГАНОМ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ОБЧИСЛЕННЯ СТРОКУ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА.....	109
Григоращенко О. В.	
СТАН ТА ДИНАМІКА КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ЗЛОЧИННОСТІ НА ПРИКЛАДІ ВЧИНЕННЯ ГРАБЕЖІВ ТА РОЗБОЇВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	113
Кобзар П. Ю., Деревянкін С. Л.	
ГІПНОЗ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ ПАМ'ЯТІ ПОТЕРПІЛИХ ВІД ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	117
Симонова Г. М.	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРИКО-ПРАВОВОЇ НАУКИ	
КОНСТИТУЦІЯ ПИЛИПА ОРЛИКА 1710 РОКУ: ІСТОРИЧНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	123
Зайцев О. М., Польова А. В.	
ІДЕЙНІ ОСНОВИ ПРАВОВЛАДДЯ У ПОГЛЯДАХ ПЛАТОНА.....	130
Кельбя С. Г.	
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	
МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	135
Денисенко Є. В., Романенко В. О.	
АДАПТАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ СПЕЦПІДРОЗДІЛІВ ФРАНЦІЇ (GIGN, RAID) В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ДЛЯ ДЕПАРТАМЕНТУ ПОЛІЦІЇ ОСОБЛИВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ «ОБ'ЄДНАНА ШТУРМОВА БРИГАДА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ «ЛЮТЬ»	144
Пінчук Р. С.	

ISSUES OF THE FORMATION OF THE RULE-OF-LAW STATE

PENITENTIARY REINTEGRATION OF CONVICTS FROM PLACES OF DETENTION
OF THE MINISTRY OF JUSTICE OF UKRAINE IN THE DOCTRINE OF PENITENTIARY LAW.....3
Bogatyrov I. G., Bilak N. I.

PUBLIC CONTROL OVER THE ACTIVITIES OF THE STATE BUREAU OF INVESTIGATION.....8
Husarov S. M., Makarenko M. M.

THE RULE OF LAW AS A UNIVERSAL PRINCIPLE OF ENSURING HUMAN RIGHTS
IN MODERN CONDITIONS.....14
Nikolenko L. M.

«STATE CAPTURE»:
THEORETICAL AND LEGAL CHARACTERISTICS OF THE CONCEPT.....19
Pikulia T. O.

**CRIME PREVENTION:
PRACTICAL CHALLENGES AND SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL SUPPORT**

COORDINATION OF THE ACTIVITIES OF THE SUBJECTS OF COMBATING THE ILLEGAL CIRCULATION
OF ARMS IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW IN UKRAINE.....26
Albul S. V., Katerynychuk I. P.

TACTICS OF THE USE OF SERVICE (ASSAULT) DOGS BY POLICE UNITS
WHEN PERFORMING SERVICE AND COMBAT TASKS.....31
Zalevska I. I., Pivtorak A. I., Zhukovskyi S. V.

THEORETICAL FOUNDATIONS OF MILITARY CRIME
AND ITS PREVENTION UNDER THE LEGAL REGIME OF MARTIAL LAW.....39
Kovalova T. I.

CRIMINOLOGICAL CHARACTERISTICS OF TAX CRIME.....46
Moroz Yu. A.

FEATURES OF FORENSIC SUPPORT FOR THE COLLECTION OF EVIDENCE BY THE PARTIES
TO CRIMINAL PROCEEDINGS IN ADVERSARIAL CRIMINAL PROCEEDINGS.....51
Chornous Yu. M., Dulskyi O. L.

ISSUES OF CIVIL AND COMMERCIAL LAW

CHALLENGING A WILL IN COURT:
LEGAL GROUNDS AND JUDICIAL PRACTICE.....59
Andriienko I. S., Serednytska I. A., Tserkovna O. V.

FEATURES OF THE PROCEDURE FOR THE SALE OF PROPERTY OF AN INDIVIDUAL DEBTOR.....65
Voloshinov D. O.

LEGAL SUPPORT OF THE ADMINISTRATIVE REFORM

Features of administrative and jurisdictional activities
of the national police under martial law.....71
Liakh N. V.

LEGITIMATE LAWYER ACTIVITIES AS A SPECIFIC OBJECT OF VIOLATION:
THE RELATIONSHIP BETWEEN DOMESTIC AND INTERNATIONAL LEGISLATIVE EXPERIENCE.....77
Merkulova V. O., Babenko A. M.

UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION UNDER MARTIAL LAW: PROBLEMS AND PROSPECTS FOR POST-WAR RECOVERY.....	85
Pelahesha O. H., Sharko D. V.	
PRINCIPLES OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF ENTREPRENEURSHIP PROTECTION.....	91
Stoikov A. V.	
MIGRATION POLICY OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW: CHALLENGES, TRENDS AND AREAS FOR IMPROVEMENT.....	95
Ulyanov O. I.	
PREVENTION OF CORRUPTION IN THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE: ADMINISTRATIVE AND LEGAL ASPECT.....	100
Shvets D. V., Kisil Z. R., Kisil R.-V. V.	
ORGANIZATIONAL AND LEGAL ASPECTS OF PRE-TRIAL INVESTIGATION	
CURRENT ISSUES OF PRE-COURT INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENCES IN THE SPHERE OF OFFICIAL AND ECONOMIC ACTIVITIES REGARDING VIOLATIONS BY THE PRE-COURT INVESTIGATION BODY OF CALCULATION OF THE PERIOD OF PRE-COURT INVESTIGATION.....	109
Hryhorashchenko O. V.	
THE STATE AND DYNAMICS OF CRIMINAL VIOLENCE AS ILLUSTRATED BY ROBBERIES AND MUGGINGS UNDER MARTIAL LAW IN UKRAINE.....	113
Kobzar P. Yu., Dereviankin S. L.	
HYPNOSIS AS A TOOL FOR RESTORING THE MEMORY OF VICTIMS FROM THE GENDER-BASED POPULATION DURING PRE-TRIAL INVESTIGATION.....	117
Symonova H. M.	
TOPICAL ISSUES OF HISTORICAL-LEGAL SCIENCE	
PYLYP ORLYK'S CONSTITUTION OF 1710: HISTORICAL AND LEGAL ASPECT.....	123
Zaitsev O. M., Polyova A. V.	
IDEOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE RULE OF LAW IN THE VIEWS OF PLATO.....	130
Kelbia S. H.	
THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF ENSURING NATIONAL SECURITY	
INTERNATIONAL LAW AS THE MAIN TOOL FOR OVERCOMING THREATS TO UKRAINE'S NATIONAL SECURITY.....	135
Denysenko Ye. V., Romanenko V. O.	
ADAPTATION OF THE INTERNATIONAL EXPERIENCE OF TRAINING FRENCH SPECIAL FORCES (GIGN, RAID) UNDER MARTIAL LAW FOR THE SPECIAL PURPOSE POLICE DEPARTMENT «JOINT ASSAULT BRIGADE OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE «LYUT».....	144
Pinchuk R. S.	

Наукове видання

**Південноукраїнський правничий часопис
2'2025**

Науковий журнал

Комп'ютерне верстання Любченко С. С.

Підписано до друку: 25.06.2025. Формат 60×84/8. Гарнітура «Trebuchet MS».
Папір офсетний. Цифровий друк. Обл.-вид. арк. 17,69. Ум. друк. арк. 17,9.
Зам. № 0825/689. Наклад 100 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.